

Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesinin Türkçeye Uyarlanması*

** Sema Kaner
Ankara Üniversitesi

Arzu Uçak Çiçekçi
Ankara Numune Hastanesi

Özet

Bu araştırmada Quay ve Peterson'un Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi-Revised-Behavior Problem Checklist Türkçe'ye çevrilerek uyarlama çalışması yapılmıştır. 7-18 yaşlarında 1544 kız, 2103 erkek, toplam 3647 öğrenciyi değerlendiren 365 öğretmen araştırma grubunu oluşturmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği Temel Bileşenler Analizi ile incelenmiş ve özgün ölçekten farklı olarak üç faktör elde edilmiştir. Davranım Bozukluğu, Hiperaktivite ve İmpulsivite Depresyon - Dikkat Eksikliği ve Toplumsallaşmış Saldırganlık olarak kavramsallaştırılan faktörlerin geçerliğini test etmek için ayrıca Achenbach ve Edelbrook'un Çocuk Davranışları Kontrol Listesi-Öğretmen Bilgi Formu kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirliği ise iç tutarlılık, test-tekrar test ve değerlendiriciler arası tutarlılık teknikleriyle incelenmiş, bu analizlerin sonucunda ölçeğin psikometrik özellikleri yeterli bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Quay ve Peterson, Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi, Revised Behavior Problem Checklist, Temel Bileşenler Analizi, Davranım Bozukluğu, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite, Depresyon, Toplumsallaşmış Saldırganlık, Geçerlik, Güvenirlik.*

Abstract

In this research Quay and Peterson' Revised Behavior Checklist was translated to Turkish and made adaptation study. Research group consist of 1544 females and 2103 males, total 3647 subjects aged 7-18. The structure validity of the scale was investigated by Principal Component Analysis and founded three factors across to the original scale. Factors were named Conduct Disorder - Attention Deficits / Hyperactivity; Depression - Attention Deficits / Hyperactivity, and Socialized Aggression. Achenbach and Edelbrook' Teacher Rating Form was used for another validity study. The scales' reliability were tested by internal consistency, test-retest and consistency between raters and psychometric properties of the scales were found sufficient.

Key Words: *Quay and Peterson, Revised Behavior Checklist, Principal Component Analysis, Conduct Disorder, Attention Deficits and Hyperactivity, Depression, Socialized Aggression, Validity, Reliability*

* Bu araştırma A.Ü. Rektörlüğü Araştırma Fon Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir (Proje No: 98-04-00-01,1998).

** Doç.Dr. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Cebeci/ANKARA

Çocukluk ve ergenlik döneminde görülen duygusal ve davranışsal problemlerin daha sonraki dönemlerde daha ciddi davranış bozukluklarına neden olduğu belirtilmektedir (Loeber, 1990, Patterson, 1993). Bu durum, problem davranışların erken dönemlerde tanımlanmasını gerektirmektedir.

Ebeveyn ve öğretmen gibi manidar kişilerin davranış değerlendirmeleri, çocukların ve ergenlerin problem davranışlarının belirlenmesinde ve sınıflandırılmasında önemlidir. Clarizo (1997) çocukların ve ergenlerin zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirmeleri nedeniyle problem davranışların en çok okul ortamında görüldüğünü saptamıştır. Öğretmenler, ebeveynlerden sonra çocukların ve ergenlerin en çok etkileşime girdiği kişilerdir. Öğretmenler aynı zamanda çocukları ve ergenleri az çok standart ortamlarda gözleyebilen ve etkileşime giren kişiler olduklarından, aynı gelişimsel düzeydeki öğrencileri kıyaslayabilmekte, onların çeşitli alanlardaki özelliklerini tanımlayabilmekte, böylece problem davranışları değerlendirmede önemli bilgi kaynakları olmaktadır (Edelbrock ve Achenbach, 1984). Öğretmenlerin değerlendirmeleri, uygun olmayan davranışın sıklığıyla ilgili birkımlı deneyimlerine dayanmaktadır (Lahey ve Piacentini, 1985). Ebeveyn ve öğretmen değerlendirmeleri arasında tutarsızlık olduğunda öğretmen değerlendirmelerinin, ebeveyn değerlendirmesinden daha önemli olduğu ileri sürülmektedir (Greene, Biederman, Sienna, Jetton ve Faraone, 1997). Öğretmenlerin değerlendirmelerine dayalı ölçekler yoluyla, öğretmenler standart bir davranış listesini işaretleyecek, sınıftaki öğrencilerin davranışlarının ayrıntılı ve niceliksel tanımlarını hemen elde etmektedirler. Araştırmalar, bu yolla öğretmenlerin davranım bozukluğu, saldırganlık, hiperaktivite ve dikkat eksikliği için çok iyi bir şekilde saptadıklarına işaret etmektedirler (Atkins, Pelham ve Licht, 1989, Brown, 1986). Öğretmenlerin bu tür dışsallaştırıcı (externalizing) davranış sorunlarını öğrencilerinde daha çok bildirdiklerini gösteren araştırmaların yanısıra, öğretmen değerlendirmelerinin kaygı ve depresyon açısından da güçlü bir yordayıcılık değeri olduğu ve içselleştirici (internalizing) davranış sorunlarının

değerlendirilmesinde de önemli bilgi kaynakları oldukları gözlenmektedir (Verhulst ve Ende, 1997).

Duygusal ve davranışsal bozukluğu olan çocukların belirlenmesinde ve bu çocuklara verilen eğitimin ya da tedavinin sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılmak üzere günümüzde pek çok farklı yaş grupları için pek çok ölçek geliştirilmiştir. Bunlar arasında en sık kullanılanlardan birisi, Quay ve Peterson'un (1996) *Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesidir* (Revised- Behavior Problem Checklist).

Quay ve Peterson'un ölçeğiyle, ilk yayınlandığı tarihten itibaren sapma gösteren farklı gruplarda faktör analizi çalışmaları yapılmıştır (Orneğin, Epstein, Cullinan ve Polloway, 1986, Hinshaw Morrison, Carte ve Cornsweet, 1987; Quay, 1964, Quay, Moise ve Cutler, 1968), revizyondan önce 100'den fazla çalışmada faktörlerinin geçerliliği araştırılmış böylece farklı grupları ayırtma ve yapılan eğitimin/tedavinin yarattığı değişimleri belirleyebilme yeteneği saptanmıştır. Ölçeğin belki de en etkileyici özelliği, yapı geçerliliğidir. Faktör yapısı önceki araştırmalarla tutarlılık gösteren ölçek, varolan en iyi öğretmen derecelendirme ölçeği olarak kabul edilmekte ve kavramsal ve kuramsal temelının yanısıra psikometrik özellikleriyle de tercih edilmektedir (Lahey ve Piacentini, 1985).

Quay ve Peterson'un (1996) *Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi* (GGDPKL) normal çocuk ve gençlerin yanısıra (Curtis ve Schmidt, 1993; Hinshaw, Morrison, Carte ve Cornsweet, 1987, Peterson, Becker, Shoemaker, Luria ve Hellmer, 1961, White, Moffitt, Earls, Robins ve Silva, 1990), zihinsel engellilerde (Epstein, Cullinan ve Polloway, 1986; Polloway, Epstein ve Cullinan, 1985) suçlularda (Peterson, Quay ve Tiffany, 1961, Quay, 1964), hiperaktif çocuklarda ((Aman, Mitchell ve Turbott; 1987), duygusal bozukluğu ve dikkat sorunu olan çocuklarda (Quay ve Peterson, 1996) kullanılmıştır.

Orijinali İngilizce olan bu ölçek, İspanyolcaya da çevrilerek faktör yapısı incelenmiştir. Rio, Quay Santisteban ve Szapocznick (1989), İspanyol Ko

kenlı Amerikalı 6-19 yaşlarında 144 çocuk ve gençle yurttukları araştırmada, hepsi erkek olan deneklerin 77'si davranış problemleri nedeniyle bir ruh sağlığı merkezine getirilmişlerdir, 67'si ise madde kullanan gençlerdir. Annelerin değerlendirilmesinden elde edilen verilere uygulanan faktör analizi sonucunda özgün ölçektekilere benzer faktörler elde edilmiştir.

Ülkemizde çocuk ve ergenlerin problem davranış oruntulerını belirlemeyi amaçlayan ölçek çalışmaları sınırlıdır (Dereboy, Şener, Dereboy ve Sertcan, 1997, Erol, 1988, Erol, Kılıç, Ulusoy, Keçeci ve Şimşek, 1997; Erol, Yalın ve Oziurk, 1988, Kapçı, 1988, Şenses, Dereboy, Dereboy, Sertcan, 1995). Bu nedenle eğitim ortamlarının yanısıra klinik ortamlarda da yol gösterici olan GGDPKL'nin Türkiye'deki çocuk ve ergenlere uygulanabilirliği bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur.

YONTEM

Çalışma Grubu

Araştırma grubunu Ankara, Konya, Kırıkkale, Kayseri, Urfa, İzmir ve Bolu illerinde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen okullar listesinden, kolayca elde edilen gruplara uygulanan tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiş okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. 365 öğretmen 7-18 yaşlarındaki 1544 kız, 2103 erkek, toplam 3647 öğrenciyi davranış problemleri açısından değerlendirmişlerdir. Öğretmenleri tarafından değerlendirilen öğrencilerin yaş ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla kızlar için 12.32, 3.23, erkekler için 12.50, 3.18'dir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada Quay ve Peterson'un (1996) Gozden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi GGDPKL (Revised-Behavior Problem Checklist RBPC) Türkçeye kazandırılmak üzere kullanılmıştır. Ebeveynlerin, öğretmenlerin ve klinikçilerin değerlendirmelerine dayalı olarak çocukların ve gençlerin davranış problemlerini belirlemek ama-

ciyla kullanılan ölçek birbirinden bağımsız 6 boyuttan oluşmaktadır. Davranım Bozukluğu (DB), Toplumsallaşmış Saldırganlık (TS), Dikkat Problemleri-Toyluk (DP-T), Kaygı - Gerçeklik (K GÇ) Psikotik Davranış (PD), Motor Gerilim (MG)

GGDPKL'de yukarıda belirtilen alt ölçekler ile anlamlı ilişki vermeyen ya da birden fazla faktöre giren, puanlanmayan, ancak yorumlamada yararlı olduğu düşünülen 12 madde ile birlikte toplam 89 madde bulunmaktadır.

Değerlendiricilerden ölçekte bulunan maddelerdeki davranışların hangilerinin bir problem olduğunu belirtmeleri istenmektedir. Eğer o davranış bir problem oluşturuyorsa, gözleme olanağı yoksa ya da değerlendirici o davranışla ilgili bilgi sahibi değilse sıfır (0), eğer o davranış orta düzeyde bir problem oluşturuyorsa bir (1), ağır derecede problem oluşturuyorsa iki (2) işaretlenmektedir. Her alt ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar sıfır ile o alt ölçekteki madde sayısının iki ile çarpımı arasındadır.

İşlem

Araştırmanın ilk aşamasında, ölçeğin dilimize çevirisi için alanda uzman olan ve İngilizceye hakim 10 yargıcının görüşlerine başvurulmuştur. Yargıcılardan gelen çeviriler incelenerek ortak bir metin oluşturulmuştur. Daha sonra bu form iki dile de hakim iki uzman tarafından tekrar İngilizceye çevrilerek özgün ifadeler ile karşılaştırılmıştır. İki form arasında fark gösteren maddelerin Türkçesi yeniden gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve ölçeğin dil açısından son hali elde edilmiştir.

İkinci aşamada tesadüfi örnekleme yoluyla araştırma grubu belirlenmiştir. 365 sınıf öğretmenin hepsi, sınıf yoklama listesindeki ilk 5 ve son 5, toplam 10 öğrenciyi değerlendirmişlerdir.

Toplam 3647 deneğin dışında test-yeniden testi için 24 kız, 26 erkek toplam 50 öğrencinin 5 öğretmen tarafından değerlendirilmesine başvurulmuştur. Ölçüt geçerliği için Erol ve Akçakın tarafından 1992 yılında güvenilirlik çalışması yapılmış olan (Akı Erol ve ark., 1997) Edelbrook'un ve Achenbach'ın

Öğretmen Bilgi Formu - ÖBF (Teacher's Report Form -TRF) 39 kız ve 57 erkek toplam 96 öğrenciyi değerlendirmek üzere 67 öğretmene uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayara aktarıldıktan sonra, SPSS paket programından yararlanılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemenin bir yolu olarak, yani ölçeğin Türkiye için temel boyutlarını ve faktör yapısını belirlemek amacıyla alt ölçeklerde yer alan 89 maddeye Temel Bileşenler Analizi - TBA (Principal Component Analysis) yapılmış, özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve varyansın % 55.8'ini açıklayan 10 faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerden ilki varyansın % 30.0'unu, ikincisi % 9.4'ünü, üçüncüsü % 4.4'ünü, dördüncüsü ise % 3.0'ünü, beşinci-

si % 2.0'sini, altıncısı %1.9'unu, yedincisi %1.5'ini, sekizincisi % 1.3'ünü, dokuzuncusu % 1.2'sini ve onuncusu da % 1.1'ini açıklamaktadır.

Analiz ile gözlenen faktörleri ayrıştırarak, birbirinden olabildiğince bağımsız faktörlere ulaşabilmek amacıyla faktör analizi uygulamasına bir dik döndürme (rotasyon) yöntemi olan varimax kullanılarak devam edilmiştir. Faktör yük değerleri .30'un altında olan ve birden fazla faktöre girip aralarındaki faktör yük değer farkları .10 ve daha az olan 28 madde elenerek analiz, 61 madde ile sürdürülmüş ve tekrarlanan rotasyonlar sonucunda ölçekteki maddelerin 3 faktörde toplandığı gözlenmiştir. Analizde düşük faktör yük değeri veren 5 madde ölçekten çıkarılmıştır. Varimaks rotasyonun 3 faktöre göre yinelenmesi sonucunda 56 maddenin birbirinden bağımsız 3 faktörde toplandığı görülmüştür.

Maddelerin faktör analizi sonuçları (maddelerin faktör yükleri), madde toplam korelasyonları ve %

Madde	Rotasyon sonrasında maddelerin faktörlerindeki yük değerleri	r ² Madde-toplam korelasyon	Üst % 27 Alt % 27 için t'
Davranım Bozukluğu-Hiperaktivite ve İmpulsivite (BB-HI) Özdeğer : 18.49 Varyans : % 33.0			
1. Huzursuzdur; yerinde duramaz.	.77	.70	42.70
2 Dikkatini çekmek ister, gosteniş yapar	.72	.59	35.27
4 Huzur bozucudur başkalarını rahatsız ve huzursuz eder	.79	.69	36.51
10. Kavga eder.	.78	.69	38.67
11 Ofke nobetleri vardır	.53	.56	23.90
13. Sorumsuzdur; güvenilir değildir.	.59	.66	31.55
14 İtaatsizdir denetlenmesi güçtür	.73	.70	33.04
18 Aşırı hareketlidir hep birşeyler yapar	.73	.56	36.90
19 Kendisinin ve Aveya başkalarının eşyalarına zarar verir	.62	.66	25.42
20 Aksıdır, kendisinden istenilenin tam tersini yapma eğilimindedir	.72	.66	32.23
21 Kustaktır, karşılık verir	.69	.58	26.68
24. Sınırlı, çok asabı, diken üstünde gibidir; kolayca ırkılır.	.56	.56	28.91
25 Munakaşa eder, ağız dalaşı yapar	.77	.66	36.79
26 İsrarcıdır, dediğim dediktir, 'hayır'dan anlamaz	.65	.54	26.97
30 Tepkiselidir, ne olduğunu anlamadan, durup düşünmeden davranır	.59	.60	30.06
31 Başkalarını hakimiyeti altına almaya çalışır zorbalık eder tehdit eder	.67	.62	25.14
32 Başka çocukların dikkatini çekmek için onlara sataşır, onlarla ilişki kurmayı ister gibidir ama bunu nasıl yapacağını bilemez	.70	.62	34.43
35. Övünür; yüksekten atar	.55	.49	22.51
40 Başkalarıyla dalga geçer	.72	.60	31.84
44 Bencilidir, paylaşmaz, hep en büyük payı alır	.56	.55	22.57
46 Başkaları tarafından sevilmez saldırgan davranışları yüzünden yalnızdır	.55	.62	24.72
48 Talimat almayı reddeder, söyleneni yapmaz	.64	.63	30.19
49 Başkalarını suçlar kendi hatalarını inkar eder	.72	.68	36.22
50 Kaba saba, hoyrat akrabalarına hayranlık duyar ve onlarla arkadaşlık kurmak ister	.57	.61	23.88
51 Ceza, davranışlarını etkilemez	.65	.66	33.62
52 Kıpır kıpırdır, rahat duramaz	.74	.56	34.25

Tablo 1: GGDPKL Faktör Analizi, Madde-Toplam Korelasyonları ve Alt ve Üst Gruplar için t Testi Sonuçları

Tablo 1'in Devamı

Depresyon-Dikkat Eksikliği (D-DE)

Özdeğer : 6.35 Varyans : % 11.3

- 6 Kafası sürekli bir şeylerle meşguldür, kendi dünyasında yaşar, gözünü boşluğa dikip bakar
 8 Dikkat kısa sürelidir, konsantrasyonu zayıftır
 9 Kendine güveni yoktur.
 12 Genellikle korku doludur, kaygılıdır
 15 Çokkündür, bezgindir; her zaman üzgün ve kederlidir.
 16 Grup içinde işbirliğine girmez
 17 Pasiftir kolay etki altında kalır, başkaları tarafından kolayca yönlendirilir
 22 Uyuşuktur, yavaş hareket eder
 23. Miskundur; uykuda gibidir.
 27 İnsanların gözünün içine bakmaktan kaçınır
 28 Kendi başına bir iş yapamaz
 36 Yavaştır bir şeyi olması gerektiği gibi yapamaz
 37 Etrafındaki şeylere çok az ilgi gösterir
 38 Başladığı hiçbir şeyi bitirmez, kolayca vazgeçer, sebatkar değildir
 39 Etrafında olup bitenin farkındadır, ancak bunlara karşı ilgisiz ve kayıtsızdır
 41 Dalgındır, basit şeyleri bile kolayca unutur
 42 Yönergelemleri izlemekte güçlük çeker.
 43 Başarısız olmaktan korktuğu için yeni şeyleri denemekten korkar
 47 İletişim kurmak için dil kullanmaz
 54 Başarılı olamayacağı duygusu vardır

.64	.65	33.07
.60	.62	50.79
.75	.61	36.76
.58	.56	25.69
.63	.55	21.74
.58	.62	29.10
.70	.55	28.04
.75	.51	23.65
.72	.55	20.82
.58	.51	22.65
.71	.60	28.64
.73	.53	26.48
.69	.54	31.32
.60	.64	22.01
.64	.54	31.18
.73	.56	30.29
.52	.53	23.93
.66	.52	26.14
.52	.54	25.21
.66	.53	31.62
.45	.50	15.33
.53	.47	11.91
.64	.39	11.59
.79	.39	6.23
.68	.39	9.22
.52	.45	12.92

Toplumsallaşmış Saldırganlık (TS)

Özdeğer : 3.18 Varyans : % 5.7

- 3 Akşamları geç saatlere kadar dışarıda kalır
 5 Başkalarıyla birlikte çalar
 7. Bir çeteye mensuptur
 29 Başkalarıyla birlikte uyuşturucu kullanır
 33 Ev halkı dışındaki insanlardan birşeyler çalar
 34 Ahlakı değerlere ve yasalara saygı duymadığını açıkça itiraf eder

* P<.000

27'lik alt ve üst gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test eden t testi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde maddelerin faktör yük değerlerinin 1.faktör için .53, ikinci faktör için .52, üçüncü faktör için ise .44 ve üzerinde olduğu gözlenmektedir. Üç faktör birlikte toplam varyansın %50.1'ini açıklamaktadırlar. Birinci faktörün varyansa katkısı %33.0, ikinci faktörün %11.3, üçüncü faktörün ise %5.7 dir.

Analiz sonucunda elde edilen faktörlerin özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

1. Faktör: Davranım Bozukluğu - Hiperaktivite ve İmpulsivite (DB-Hİ)

Özgün ölçekte DB başlığı altında yer alan 22 maddenin 18'i (2, 4, 10, 11, 14, 20, 21, 25, 26, 31, 32, 35, 40, 44, 46, 48, 49, 53) Türkçe Formda yer almış, kalan 4 maddenin 3'ü elenmiş, sonuncusu ise

(16) ikinci faktöre girmiştir. Ölçeğin orijinalinde 5 maddeden oluşan Motor Gerilim alt ölçeğinin 4 maddesi (1, 18, 24, 52) birinci faktörde yer almış, son maddesi ise elenmiştir. Dikkat Problemleri ve Toyluk alt ölçeğindeki iki madde (13, 30) ile Toplumsallaşmış Saldırganlık alt ölçeğindeki bir madde (50) ve özgün ölçekte puanlanmayan iki madde de (19, 51) bu alt ölçekte yer almışlardır.

Maddeler bir çocuk psikiyatrisi uzmanıyla birlikte, kavramsal benzerlikleri açısından DSM-IV tanı ölçütlerine göre değerlendirildiğinde 23 maddenin (2, 4, 10, 11, 13, 14, 19, 20, 21, 24, 25, 30, 31, 32, 35, 40, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 53) Davranım Bozukluğu (DB); 8 maddenin (1, 18, 24, 30, 32, 35, 46, 52) Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu'nun (DE-HB) Hiperaktivite ve İmpulsivitenin ağır basan tipi; 11 maddenin de (4, 10, 11, 14, 20, 21, 24, 25, 26, 40, 48) Karşı Gelme Bozukluğu (KGB) belirti-

lerini karşıladığını görmekteyiz. Tanı kategorilerinin de yer alan maddeler incelendiğinde, pek çok maddenin (4, 10, 11, 14, 20, 21, 24, 25, 30, 32, 35, 40, 46, 48) birden fazla tanı ölçütünü temsil ettiği ortaya çıkmaktadır. DSM-IV de DE/HB'nun; KGB ve DB ile binişmekte olduğu, ayrıca DB'nun, KGB'nu da kapsayan ancak onu aşan bir tanı kategorisi olduğu gözlenmektedir. Yani bu uç tanı kategorisi birbirleriyle yakın ilişki vermektedirler. Bu durum DB, KGB ve DE/HB arasında hem klinik hem de klinik dışı örneklerde yüksek tanı binişmesi (komorbidite) olduğunu gösteren araştırma bulgularını desteklemekte ve son yıllarda tanı binişliği çalışmalarının haklılığını ortaya koymaktadır (Canat, 1997a, 1997b, Lytton, 1990; Stein ve O'Donnel, 1985; Şenol, 1998, Şenol ve Şener, 1997)

Bu durumda, özgün ölçekteki sınıflamadan farklı olarak, birinci faktör Davranım Bozukluğu- Hiperaktivite ve Impulsivite (DB HI) olarak adlandırılmıştır. Ancak, ölçüğün Türkçe Formunun klinik örneklerle ile DSM- IV tanı ölçütlerine göre araştırılarak bu faktörün hali hazır geçerliliğinin (concurrent validity) test edilmesi gerekmektedir.

Yirmiyedi maddeden oluşan bu alt ölçekten alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar 0-54' dür.

Ouay ve Peterson (1996) faktörlerini DSM-III tanı ölçütlerine göre değerlendirmişler ve Davranım Bozukluğu ve Toplumsallaşmış Saldırganlık olarak adlandırdıkları faktörlerin DSM-III deki Toplumsallaşmamış Saldırgan Davranım Bozukluğunu (Undersocialized Agressive Conduct Disorder) ve Toplumsallaşmış Saldırgan Davranım Bozukluğunu temsil ettiğini (Socialized Agressive Conduct Disorder), ayrıca ölçekte DSM-III deki Toplumsallaşmamış Saldırgan Olmayan (Undersocialized Nonaggressive), Toplumsallaşmış Saldırgan Olmayan (Socialized Nonaggressive) ve Karşı Gelme kategorilerinin olmadığını, daha dar kapsamlı olan bu kategoriler için empirik desteğin az olduğunu ve ilk iki dar kategorinin DSM-III revizyonunda bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Ouay ve Peterson (1996) DSM - III deki Dikkat

Bozukluğunun (Attention Deficit Disorder) ölçekte Dikkat Problemleri - Toyluk olarak ifade edilen faktör ile temsil edildiğine, hiperaktiviteli ve hiperaktivitesiz ayrımının DSM -III revizyonunda değil de DSM -III de yapıldığına ve hiperaktivitenin, ölçüğün Motor Genilim Boyutunda ve ayrıca Kaygı ve Gerçekleşme boyutunda yer aldığına işaret etmektedirler. Ayrıca, Kaygı ve Gerçekleşmenin, DSM -III de Ayrılık Kaygısı Bozukluğu, Kaçınma Bozukluğu, Aşırı Kaygı Bozukluğu ve Distimik Bozukluğu içeren dar kategorileri de kapsadığı belirtilmektedir.

2. Faktör: Depresyon - Dikkat Eksikliği (D-DE)

Özgün ölçüğün Dikkat Problemleri - Toyluk alt ölçüğünün 16 maddesinin 9'u (8, 17, 22, 23, 28, 36, 38, 41, 42), Kaygı ve Gerçekleşme alt ölçüğünün 11 maddesinin 5'i (9, 12, 15, 43, 54), Davranım Bozukluğunun 1 maddesi (16), özgün ölçekte puanlanmayan maddelerin 5'i (6, 27, 37, 39, 47) birleşerek ikinci faktörü oluşturmuşlardır. Dikkat Problemleri - Toyluk alt ölçüğünün kalan 5 maddesi ile Kaygı-Gerçekleşmenin kalan 6 maddesi ise hiçbir faktöre girememiştir.

Maddeler, DSM-IV'e göre incelendiğinde 11 maddenin (6, 8, 16, 17, 22, 23, 36, 37, 38, 41, 42) DE/HB'nun Dikkat Eksikliğinin ağır basan tipine, 11 maddenin (9, 15, 27, 28, 36, 37, 39, 41, 43, 47, 54) Duygu Durum Bozukluğuna (DDB) yada diğer adıyla Depresyona (D), bir maddenin (12) ise Kaygı Bozukluğu (KB) tanı ölçütlerine uyduğunu, dört maddenin de (9, 36, 37, 41) her iki kategoriyi kapsadığını söyleyebiliriz.

Çocuk ve gençlerde duygu durum bozuklukları, erişkinlerdeki kadar incelenmemiş olmakla birlikte, tıpkı erişkinlerde olduğu gibi başka ruhsal belirtilerle birlikte görülmektedir. Tanı binişliği çalışmaları, kullanılan tanı ölçütlerine ve araştırma yöntemlerine bağlı olarak farklı yüzdeleri vermekle birlikte, duygu durum bozuklukları olan çocuk ve gençlerde DE/HB'nun ve KB'nun oldukça sık bulunduğu işaret etmektedirler (Alkın, 1997, Aydemir ve Mete, 1997, Batur, 1998; Brady ve Kendal, 1997, Stein ve

O'Donnell, 1985, Şenol ve Şener, 1997, Turgay, 1997; Tükel, 1997; Yıldız, 1998). Bu çalışmada ikinci faktörde ortaya çıkan yapı, tam binişlikliği çalışmalarından elde edilen sonuçlara uygun şekilde Depresyon-Dikkat Eksikliği (D-DE) olarak adlandırılmıştır.

Yirmi maddeden oluşan bu alt ölçekten alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar 0-40'dır

3. Faktor: Toplumsallaşmış Saldırganlık (TS)

Ozgun ölçekte Toplumsallaşmış Saldırganlık alt ölçeğinde yer alan 17 maddenin 9'u (3, 5, 7, 29, 33, 34, 45, 55, 56) aynı başlık ile adlandırılan üçüncü faktörde yer alırken, 7 madde elenmiştir.

Ozgun ölçekte Psikotik Davranış alt ölçeğini oluşturan maddelerin hiç biri Türkçe formda yer almamış, puanlanmayan maddelerin kalan 5 i ise elenmiştir.

Analizde ortaya çıkan son faktörde yer alan 9 madde, DSM -IV e göre Davranım Bozukluğu tanı grubunun, daha çok grupla yapılan davranış türlerini içermesi nedeniyle ve bu faktöre giren madde sayısının düşük olmasına rağmen, madde dağılımının ozgun ölçekten elde edilen Toplumsallaşmış Saldırganlık faktorunun temsil ettiği kavrama uygun olması nedeniyle aynı adla kavramsallaştırılmıştır.

Dokuz maddeden oluşan bu alt ölçekten alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar 0-18'dir. Faktörlerden elde edilen puanların ortalamaları ve standart sapmaları DB-HI için 7.82 ve 7.40, D-DE için 5.97 ve 6.25, TS için ise 2.22 ve 2.79'dur.

Faktor analizi sonrasında her üç faktörden üç ayrı alt ölçek puanı elde edilmiş ve bu puanlar kullanılarak madde-test korelasyonları hesaplanmış ve elde edilen korelasyon değerleri Tablo 1 de gösterilmiştir. Tablo 1 de belirtilen tüm korelasyonlar .000 düzeyinde anlamlıdır. Alt ölçeklerdeki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları (corrected item-test correlations) ise birinci faktor için .55- .79, ikinci faktor için .54- .71, üçüncü faktor için .48- .67 arasındadır ve bu korelasyonlar tüm maddelerin toplam puanı yordama gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Bir diğer geçerlik çalışması ise du-

şuk ve yüksek puan alan % 27'lik grupların her maddeden aldıkları puanlar arasındaki farkın anlamlılığının t testi ile incelenmesidir. Yapılan t testi sonucunda (Bkn , Tablo 1), tüm maddelerin bu iki gruba ayırdığı saptanmıştır ($p < .000$). Bu bulgu, ölçeğin geçerliği için bir diğer kanıttır.

Ölçeğin Türkçe Formunda yer alan faktörler arasındaki korelasyonlar ve paylaştıkları varyansları Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde bekleneceği gibi DB-HI, TS ile önemli bir varyansı paylaşmıştır (.29). DB-HI ile TS arasındaki yüksek korelasyonun (.54) TS'ğin DB tam ölçütleri içinde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca bu yüksek korelasyon dışsallaştırıcı (externalizing) yapıyı yansıtmakta (Achenbach, 1974) ve Quay ve Peterson'un (1996) DB ve TS ile ilgili bulgusu ile (.55) tutarlılık göstermektedir. DB-HI'nun, D-DE ile de .20'lik bir varyansı paylaştığı gözlenmiştir. Benzer durum Quay ve Peterson'un çalışmasında da bulunmuştur. Quay ve Peterson DB'nun, DP-T ve K-GÇ ile sırasıyla .20 ve .14'ük bir varyansı paylaştıklarını, DB'nun ise motor gerilim ile % 49'lük bir varyansı paylaştığını saptamışlardır. DB-HI'nun D-DE ile .45'lik ilişkisi motor hareketliliğin, dikkat eksikliği problemleriyle ilişkisini yansıtmaktadır. Ozgun ölçek çalışmasında ise DB, DP-T ve K-GÇ ile benzer şekilde sırasıyla .45 ve .37 korelasyon vermiştir. Bu çalışmada TS ise D-DE ile daha az bir varyans paylaşmıştır (.12)

Ölçekte	Türkçe Ölçeği				Uygun Ölçeği			
	D-DE		TS		DP-T		K-GÇ	
	r	r ²	r	r ²	r	r ²	r	r ²
DB-HI	.45	.20	.54	.29				
D-DE			.35	.12				
DB					.45	.20	.37	.14
TS					.36	.13	.24	.10
DP-T							.42	.27
K-GÇ							.34	.14
F11								.47

Tablo 2: Ölçekler Arası Korelasyonları ve Paylaştıkları Varyansları

Quay ve Peterson'un çalışmasında ise TS'nin DP-T ve K-GÇ ile paylaştıkları varyans sırasıyla 09 ve 02'dir. Ülkemizde yapılan çalışmada, TS ile D-DE arasında, daha yüksek varyans elde edilmesinin nedeni, ikinci alt ölçekte DE/HB ile ilgili maddeler bulunmasından olabilir. Beklendiği gibi TS ile D-DE arasındaki korelasyon görece olarak düşüktür (35) ve bu bulgu da Quay ve Peterson'un TS ile DP-T ve K-GÇ arasındaki ilişki değerleriyle tutarlıdır (36, 24). Görece olarak, düşük olsa da D-DE ile TS arasındaki ilişkiyi de, depresyon ile davranım bozukluğunun içinde yer alan toplumsallaşmış saldırganlık arasındaki tanı binişliliğiyle açıklayabiliriz. Örneğin, davranım bozukluğu ile depresyon birlikteliğinde en sık görülen belirtiler yalan söyleme, çalma, evden ve okuldan kaçma, kabadayılık ve mulke zorla girmedir.

Ölçeğin geçerliğini test etmenin bir diğer yolu olarak Erol (Erol ve ark., 1997) tarafından ülkemize uyarılma çalışması yapılmış olan Achenbach'ın ve Edelbrock'un Çocuk Davranışları Kontrol Listesi Öğretmen Bilgi Formu ile ölçüt geçerliği 39 kız, 57 erkek toplam 96 denekle yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi DB/HI en yüksek korelasyonları saldırgan davranışlar (90), dışa yönelim (86) dikkat sorunları (73) ve sosyal sorunlar

GGDPKL	ÇDK ÖBF	r	GGDPKL	ÇDK ÖBF	r	GGDPKL	ÇDK ÖBF	r
DB-HI	Dikkat Sorunları (DS)	73**	D-DE	DS	78**	TS	DS	38**
DB-HI	Sosyal İçer Donukluk (SID)	19	D-DE	SID	74**	TS	SID	12
DB-HI	Anksiyete Depresyon (AD)	24*	D-DE	AD	51**	TS	AD	30**
DB-HI	Saldırgan Davranışlar (SD)	90**	D-DE	SD	43**	TS	SD	57**
DB-HI	Somatik Sorunlar (SS)	42**	D-DE	SS	59**	TS	SS	38**
DB-HI	Sosyal Sorunlar (SosS)	63**	D-DE	SosS	65**	TS	SosS	38**
DB-HI	Düşünce Sorunları (DüS)	54**	D-DE	DüS	36**	TS	DüS	69**
DB-HI	Dışa Yönelim (DY)	86**	D-DE	DY	61**	TS	DY	49**
DB-HI	İçer Yönelim (İY)	28**	D-DE	İY	68**	TS	İY	29**

* $p < 05$ ** $p < 01$

Tablo 3: GGDPKL ile ÇDK ÖBF Arasındaki İlişkiler (n=96)

(63) ile vermiştir. Oldukça yüksek olan bu korelasyonlar, kavramsal olarak benzer olan bu alt ölçeklerde önemli eşdeğerlikler olduğunu göstermekte ve dışsallaştırıcı psikopatolojiyi yansıtmaktadırlar. Benzer durum, TS ile saldırgan davranışlar (57), düşünce sorunları (69) ve dışa yönelim (49) arasın-

da ve içselleştirici yapıyla ilgili olan D-DE ile dikkat sorunları (78), sosyal içer donukluk (74), anksiyete ve depresyon (51), somatik yakınmalar (59), sosyal sorunlar (65) ve içer yönelim (68) arasında da gözlenmektedir.

Hem DB-HI hem de D-DE ölçeklerinin sosyal problemler ile yaklaşık aynı düzeyde (63 ve 65) ilişki vermesi ise iki faktörde de DE/HB ile ilgili maddeler olmasının yanısıra, her iki problem alanının sosyal ilişkilerde sorunlar yaratmasıyla ilgili olabilir. Sosyal Sorunlar ile TS'nin ilişkisinin (38) düşük olması ise, TS maddelerindeki davranışların daha çok suç olarak nitelendirilebileceğimiz davranışlar olmasından ve bu davranışların da aynı değerleri paylaşan bir grup tarafından sergilenmesi nedeniyle buldukları grup için bir sorun yaratmamasından kaynaklanabilir. D-DE ölçeğinin dikkat problemleriyle ilgili maddeleri içeren dışsallaştırıcı davranışlarla yüksek korelasyon vermesinin ise, D-DE ölçeğinde dikkat bozukluklarıyla ilgili maddenin yer almasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir (Edelbrock ve Achenbach, 1984).

DB-HI'nın Achenbach'ın ölçeğinin sosyal içer donukluk (19), anksiyete ve depresyon (24), somatik sorunlar (42) ve içer yönelim (28) ile düşük korelasyon vermesi ise beklendiği bir sonuçtur. Aynı

şekilde TS'da, içselleştirici davranışlar altında yer alan dikkat sorunları (38), sosyal içer donukluk (12), anksiyete ve depresyon (30), somatik sorunlar (38) ve içer yönelim (29) ile düşük ilişki vermektedir.

Geçerlikle ilgili bulgulara genel olarak bakıldı

ğında GGDPKL'nın DB-HI ve TS boyutlarının Edlebrook ve Achenbach'ın ölçeğindeki dışsallaştırıcı davranışları içeren ölçekleriyle, D-DE boyutunun ise içselleştirici davranışlar içeren boyutlarıyla ilişkili olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle, GGDPKL'nın geçerliğinin uygun olduğu söylenebilir. Ancak ÇDK-OBF'nun Türkiye için faktör analizinin yapılmamış olması, bu ölçek ile yapılan geçerlik çalışmasından elde edilen bulguları yorumlarken dikkatli olunmasını gerektirmektedir.

Ölçeğin güvenilirliği için madde analizine dayalı iç tutarlılık, test-tekrar test yöntemleri kullanılmıştır. İç tutarlılık için **Cronbach Alfa katsayısı** hesaplanmış, ayrıca Spearman Brown testi yarılama tekniği ile ölçeklerin güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. Bunların dışında değerlendiriciler arası uyuma katsayıları da incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4 ve 5'de verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde DB-HI ve TS için elde edilen Cronbach Alfa Katsayıları (.96 - .84), Quay ve Peterson'un (1996) DB ve TS için elde ettikleriyle (.95 - .87) tutarlıdır. En yüksek alfa değeri özgün ölçekte de olduğu gibi DB'nu içeren DB-HI'ye aittir (.96), bunu .94 ile D-DE ve .84 ile TS izlemektedir.

	Cronbach Alfa n= 3647		Test Yeniden Test n= 80		Testi Yarılama n= 3647
	A	B	A	B	A
DB-HI	.96	.95	.85	.63	.94
D-DE	.94	.94	.96	.96	.92
TS	.84	.87	.91	.49	.84
DP-T		.94		.83	
K-GÇ		.88		.79	
PD		.88		.61	
MG		.76		.88	

A Türkiye örneklemleri

B Quay ve Peterson'un örneklemleri (Quay ve Peterson, 1996)

Tablo 4: Alt Ölçeklerin Cronbach Alfa, Testi Yarılama ve Test-Yeniden Test Güvenirlik Değerleri

İç tutarlılığın bir diğer ölçüsü olan testi yarılama da en yüksek değer .94 ile DB-HI'ye aittir. Bunu, .92 ve .84 ile D-DE ve TS alt ölçeklerine ait değerler izlemektedir. Özgün ölçekte güvenilirlik için bu teknik kullanılmadığından kıyaslama yapılamamıştır. 24 kız, 26 erkek toplam 50 denekle yapılan test-yeniden test güvenilirlik değerlerine bakıldığında, bu değerlerin DB-HI için .85, D-DE için .96, TS için .91 olduğunu görmekteyiz. Bu korelasyonlar, özgün ölçekten elde edilen tüm alt ölçek korelasyon

değerlerinden yüksektir. (Bkn. Tablo 4) Bu da, ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliğinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Bir diğer güvenilirlik çalışmasında, 10 denek, 3 öğretmen tarafından derecelendirilmeleri sonucunda, değerlendiriciler arası tutarlılık Kendal Uyuşma Katsayısı ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5'de de görüldüğü gibi, DB-HI, D-DE ve TS için Kendal Uyuşma Katsayısı sırasıyla, .64 ($p<.001$), .73 ($p<.005$) ve .49'dur ($p<.005$). TS ölçeğinde tüm denekler üçüncü değerlendiriciden 0 puan almışlardır. Benzer durum, Quay ve Peterson'un çalışmasında Psikotik Davranışlar ölçeğinde görülmektedir. Quay ve Peterson'un 10 öğretmenden elde ettikleri ortalama korelasyon katsayıları ise DB

	DB-HI		D-DE		TS	
	X	Ortalama Sıra	X	Ortalama Sıra	X	Ortalama Sıra
1	B 10	2 40	7 50	2 05	5 60	2 30
2	B 90	2 45	14 60	2 75	3 90	2 45
...	B 10	1 15	0 50	1 20	0 00	1 25
W	.64**		.73**		.49*	

* $p<.05$

** $p<.01$

Tablo 5: Değerlendiriciler Arası Kendal Uyuşma Katsayıları

için .85, TS için .75, DP-T için .53, K-GÇ için .52, PD için .58, MG içinse .58'dir. Ülkemizde yapılan çalışmada DB-HI ve TS için elde edilen katsayılar Quay ve Peterson'ununkilerden daha düşük, D-DE için elde edilen değer ise bu araştırmacıların DP ve K-GÇ katsayılarından daha yüksektir. Sonuçta, elde edilen bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunu destekleyen diğer bir kanıttır.

Sonuç

Önceden de belirtildiği gibi araştırmamızın amacı, okullarda ve ruh sağlığı merkezlerinde çocuk ve gençlerin davranış problemlerini belirlemek ve ilgili araştırmalarda kullanılmak üzere GGDPKL'nın Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olup olmadığını belirlemektir.

R10 ve arkadaşlarının da (1989) belirttikleri gibi bir ölçme aracının bir başka dile çevrilmesi, çeviriden elde edilen puanların özgün araçtaki gibi yorumlanacağını göstermez. Kültürel farklılıklara bağlı olarak, maddelere verilen tepki oruntularındaki

farklılıklar, çevrilmiş aracın psikometrik özelliklerine yansiyabilir. Farklı kültürlerden elde edilen faktör puanlarını yorumlamak ise, bu kültürlerdeki faktörlerin kıyaslanabilirliğine bağlıdır. Nitekim, Türkçe'ye çevrilmiş aracın, özgün araçtan farklılıkları olduğu saptanmıştır.

Faktör analizi sonuçları, Quay ve Peterson'un (1996) ulaştıkları sonuçlardan farklı olarak, ölçeğin uç faktörden oluştuğuna işaret etmektedir. Bu durum, kültürler arası farklılıkların yanısıra, analizlerin 7-18 yaş grubunda yapılmış olmasından da kaynaklanabilir. Araştırmalar, yaşa ve cinsiyete göre farklı faktörlerin olduğunu gösteren bulgular vermektedirler (Achenbach ve Edelbrock, 1979; Dereboy ve ark., 1997). Faktör analizinin yaş gruplarına ve cinsiyete göre yapılması durumunda, faktörlerin bu değişkenlere göre nasıl ayrıştığını ve maddelerin faktörlere göre nasıl dağıldığını görmek mümkün olacaktır.

Yabancı yazında farklı gruplardan ve farklı değerlendiricilerden elde edilen verilere uygulanan faktör analizi çalışmaları biri hariç, özgün ölçek ile yapılmıştır. Alan yazında ölçeğin, İngilizce dışında sadece İspanyolcaya çeviri çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çeviriye göre elde edilen verilere yapılan faktör analizi sonucunda özgün ölçekteki faktörlere benzer, Türkçe Formundan farklı faktörler elde edilmiştir. Her ne kadar aracın İspanyolca ve İngilizce formlarının benzerliği istatistiksel olarak saptanmış olsa da, çok geniş bir yaş aralığında (6-19) çok az denekten (144) toplanan verilerle faktör analizi yapılmış olması, sonuçların geçerliliğiyle ilgili kuşku yaratmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmayla benzer yaş grubunu içermesine rağmen Rio ve arkadaşlarının (1989) bulguları, aracın kültürler arası kıyaslanması için yeterli görülmemiştir. Ayrıca, İspanyolca formun analizlerinde kullanılan veriler davranış bozuklukları olan ilkökul öğrencilerinin ve madde bağımlı gençlerin anneleri tarafından değerlendirilmeleri sonucunda elde edilmiştir.

Faktör analizi dışında, ölçeğin Türkçe formunun ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla ÇDKL-OBF ile yapılan karşılaştırma çalışması sonucunda, her ne kadar ÇDKL-OBF'nun faktör yapısı incelenmemiş olsa da, birlikte aracın benzer ölçek geçerliliğine sahip olduğu ve elde edilen sonuçların Quay ve Peterson'un (1996) sonuçlarıyla paralel olduğu gözlenmiştir.

Türkçe formda her maddenin yüksek ve düşük puan alan denekleri ayırdedip etmediğine ilişkin t testi sonuçları ve madde-test korelasyonları, ölçekte yer alan her bir maddenin denekleri problem davranışlar bakımından ayırdettiğini ve maddelerin toplam puanı yordama gücünün yüksek olduğunu gösteren, ölçeğin geçerliliğine ilişkin diğer kanıtlardır. Önceden de belirtildiği gibi, farklı yaş gruplarına ve cinsiyete göre faktör analizi çalışmalarının yapılarak, ölçeğin yapı geçerliliğinin kapsamlı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bunun yanısıra, klinik örneklemeler kullanılarak ölçeğin klinik ve normal örneklemeleri ayırdedip etmediğinin, yani ölçüt geçerliliğinin, sınama çalışmasının da yapılması gerekmektedir.

İç tutarlılık, iki yarım güvenilirlik, test-yeniden test ve değerlendiriciler arası tutarlılık hesaplamalarından elde edilen güvenilirlik bulguları, ölçeğin orijinal için bildirilenlerle de kıyaslandığında psikometrik özellikler yönünden yeterli olduğu görülmektedir. Özellikle ölçeğin iç tutarlılık katsayıları, bu yargının önemli bir kanıtıdır.

Ölçeğin psikometrik çalışmaları tümüyle normaller üzerinde yapıldığı için klinik uygulamalarda kullanımı sakıncalıdır. Yeni araştırmalarla farklı örneklemelerden elde edilecek yeni verilerle ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik özelliklerinin desteklenmesi gerekmektedir. Duygusal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklar ile, zihinsel ve işitme engelli çocuklardan veri toplama çalışmaları sürmektedir. Bunun yanısıra, Türk kültüründe problem davranışların saptanmasına yönelik, kültürel davranış kalıplarını dikkate alan kapsamlı yeni ölçekler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın bulgularının, Türkiye koşullarına uygun daha gelişmiş ve çok boyutlu problem davranış ölçeklerinin geliştirilme çabalarına önemli katkıları olacağı düşünülebilir.

Sonuç olarak, yapılan istatistiksel analizler GGDPKL'nın geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ve eğitim ortamlarında ve araştırmalarda bir tanı aracı olarak kullanılabileceğini ancak, araştırmanın önceden belirtilen eksiklikleri nedeniyle, bu çalışmanın, ölçeğin Türkiye koşullarına uyarlanmasında ilk aşama olarak görülmesi gerektiğini ve ölçekten elde edilen sonuçların dikkatle yorumlanması gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Abikoff, H., Courtney, M., Pelham, W.E., Koplewicz, H.S. (1993). Teachers' ratings of disruptive behaviors. The influence of halo effects. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21 (5), 519-533.
- Achenbach, T.M. (1974). *Developmental psychology* New York: The Ronald Press Company.
- Achenbach, T.M., Edelbrock, C.S. (1979). The child behavior profile - II. Boys aged 12-16 and girls aged 6-11 and 12-16 *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47, 223-233
- Alkın, T. (1997). Yaygın anksiyete bozukluğu. C.Güleç ve E.Koroğlu (Eds.), *Psikiyatı temel kitabı* (s. 517-526). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aman, M.G., Mitchell, E.A. & Turbott, S.H. (1987) The effects of essential fatty acid supplementation by efamol in hyperactive children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15 (1), 75-90.
- American Psychiatric Association (1998). *Mental bozuklukların tanısal ve sayımsal el kitabı* (Çeviri Editörü, E. Koroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği. (Orijinal eserin yayın tarihi 1994).
- Alkın, M.S., Pelham, W.E., Licht, M.H. (1989). The differential validity of teacher ratings of inattention/overactivity and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 17 (4), 423-435.
- Aydemir, O., Mete, L. (1995). Karışık anksiyete- depresyon bozukluğu *Psikiyatri, Psikoloji, Psikoformasyon Dergisi*, 3 (3), 193-195.
- Batur, S. (1998). Karışık anksiyete - depresyon bozukluğu: Bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları* 1, (1), 61-71.
- Brady, E.U., Kendal, P.C. (1992). Comorbidity of anxiety and depression in children and adolescents. *Psychological Bulletin*, 111 (2), 244-255.
- Brown, R.T. (1986) Teacher ratings and the assessment of attention deficit disordered children. *Journal of Learning Disabilities*, 19 (2), 95-100
- Canat, S. (1997a). Davranım bozukluğu C.Güleç ve E. Koroğlu (Eds.), *Psikiyatı temel kitabı* (1131-1138). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Canat, S. (1997b) Karşı gelme bozukluğu. C. Güleç ve E.Koroğlu (Eds.), *Psikiyatı temel kitabı* (1139-1142). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Caspi, A., Moffitt, T.E. (1991). Individual differences are accentuated during periods of social change: The sample case of girls at puberty. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (1), 157-168.
- Clarizio, H.F. (1997). Conduct disorder: Developmental considerations *Psycholog in the Schools*, 34 (3), 253-265.
- Curtis, P.A. Schmidt, L. L. (1993) A Spanish translation of the revised behavior problem checklist. *Child Welfare, LXXII* (5), 453-460.
- Dereboy, Ç., Şener, Ş., Dereboy, I.F., Sertcan, Y. (1997). Connors öğretmen derecelendirme ölçeği Türkçe uyarlaması -2. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 4 (1), 10-18.
- Edelbroch, C., Achenbach, T.M. (1984). The teacher version of the child-behavior profile : 1. boys aged 6-11. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52 (2), 207-217.
- Epstein, M.H., Cullinan, D., Polloway, E. A. (1986). Patterns of maladjustment among mentally retarded children and youth. *American Journal of Mental Deficiency*, 91 (2), 127-134.
- Erol, N. (1988). Çocuk psikiyatrisinde demografik özellikler ve belirti dağılımı. *Ankara Tıp Bülteni*, 10, 13-24.
- Erol, N., Kılıç, C., Ulusoy, M., Keçeci, M & Şimşek, Z.T. (1997). *Türkiye ruh sağlığı projesi On raporu* Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Erol, N., Yalın, A., Öztürk, M. (1988). Behavioral problems of normal children. A normative study. *Ankara Tıp Bülteni (Journal of Ankara Medical School)* 10, 1-12.
- Greene, R.W., Biederman, J., Sienna, M., Jetton, G.J., Faraone, S.V. (1997). Adolescent outcome of boys with attention deficit/hyperactivity disorder and social disability. Results from a 4 year longitudinal follow-up study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65 (5), 758-767.
- Hinshaw, S.P., Morrison, D.C., Carte, E.T. & Cornsweet, C. (1987). Factorial dimension of the revised behavior problem checklist : Replication and validation within a kindergarten sample. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15 (2), 309-327.
- Kapçı, E. (1998). Okul öncesi davranış ölçeğinin Türk çocuklarına uyarlanması ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (1), 9-15.
- Lahey, B B & Pracentini, J.C. (1985). An evaluation of the Quay-Peterson revised behavior problem checklist. *Journal of School Psychology*, 23, 285-289.
- Loeber, R. (1990). Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency *Clinical Psychology Review* 10, 1-41.
- Lytton, H. (1990). Child and parent effects in boys' conduct disorder : A reinterpretation. *Developmental Psychology*, 26 (5), 683-697.
- Matsuura, M., Obuko, Y., Kojima, T., Takahashi, R., Wang, Y.F., Shen, Y.C., Lee, C.K. (1993). A cross-national prevalence study of children with emotional and behavioral problems- A WHO collaborative study in the western pasific region. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34, (3), 307-315.
- Patterson, G.R. (1993). Orderly change in a stable world: The antisocial trait as a chumera. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (6), 911-919

- Peterson, D.R., Becker, W. C., Shoemaker, D.J., Luria, Z., Hellmer, L.A. (1961). Child behavior problems and parental attitudes. *Child Development*, 32, 151-162.
- Peterson, D.R., Quay, H.C., Tiffany, T.L. (1961). Personality factors related to juvenile delinquency. *Child Development*, 32, 355-372.
- Polloway, E.A., Epstein, M.H., Cullinan, D. (1985). Prevalence of behavior problems among educable mentally retarded students. *Education and Training of the Mentally Retarded*, March, 3-13.
- Quay, H.C. (1964). Dimension of personality in delinquent boys as inferred from the factor analysis of case history data. *Child Development*, 35, 479-484.
- Quay, H.C., Morse, W.C., Cutler, R.L. (1968). Personality patterns of pupils in special classes for the emotionally disturbed. H.C. Quay (Ed.) *Children's behavior disorders : Selected Readings*. New Jersey: D.Van Nostrand Company Inc.
- Quay, H.C. , Peterson, D.R. (1996). *Revised behavior problem checklist*. Professional manual. Odesa: PAR.
- Rio, A.T., Quay, H.C. , Santisteban, D.A., Szapocznick, J. (1989). Factor analytic study of a spanish. Translation of the revised behavior problem checklist. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18, (4), 343-350.
- Stein, M.A., O'Donnel, J.P. (1985). Classification of children's behavior problems: Clinical and quantitative approaches. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 13 (2), 269-280.
- Şenol, S. (1998). Bir üniversite kliniğinin dikkat eksikliği yıkıcı davranış bozukluklarında tedavi eğitimi ve ilaç seçimi. *Psikiyatri , Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, 6 (1), 28-33.
- Şener, Ş., Dereboy, Ç., Dereboy, İ.F., Sertcan, Y. (1995). Connors öğretmen değerlendirme ölçeği Türkçe uyarlaması -1. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2 (3), 131-141.
- Şenol, S., Şener, Ş. (1997). Dikkat eksikliği - hiperaktivite bozukluğu. C.Güleç ve E. Köroğlu (Eds.). *Psikiyatri temel kitabı*. (1119- 1130). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Turgay, A. (1997). Çocukluk döneminde duygudurum bozuklukları ve intihar. C. Güleç ve E. Köroğlu (Eds.). *Psikiyatri temel kitabı* (1117-1194). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Tükel, R. (1997). Kartşık anksiyete ve depresyon: Klinik açıdan yaklaşımlar. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, 5 (2), 132-137.
- Verhulst, F.C., Decker, M.C., Ende, J. (1997). Parent, teacher, and self reports as predictors of signs of disturbance in adolescents: Whose information carries the most weight? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 96, 75-81.
- White, J.L., Moffitt, T.E. , Earls, F., Robins, L., Silva, P.A. (1990). How early can we tell? Predictors of childhood conduct disorder and adolescent delinquency. *Criminology*, 28 (4), 507-527.
- Yıldız, M. (1998). Distimik bozukluk : Tanı, ayırıcı tanı ve komorbidite. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi Ek Sayı*, 4, 19-24.